افسانه بی‌طرفی

[دکتر سعید زیباکلام/ استاد فلسفه دانشگاه تهران]

آیا روشن نیست که مدعیان بی‌طرفی با این ادعا به نحوی خودآگاه یا ناخودآگاه بر کرسی حضرت حق(جل جلاله و عزه وعظمته) تکیه می‌زنند؟ آیا دعوی بی‌طرفی به نحوی همان موضع و دعوی آفاقیت نیست؟

۱. چه کسی می تواند بگوید من بی‌طرفم درحالی که می‌فهمد بی‌طرفی مفهوماً چه دلالت معرفت شناختی دارد؟ یعنی، می‌فهمد که نه تنها هیچ یک از نظریه های متعدد رقیب معرفت شناختی را نباید مصادره و مفروض کند که هیچ یک از موازین مقرر و تجویزشده آنها را هم نباید مصادره یا مسلم فرض کند. خواه آن نظریه‌های متعدد رقیب، معاصر باشند یا متعلق به قرون وسطی و یا به عصر یونان باستان. خواه آن موازین مدرن و معاصر باشند خواه متعلق به اعصار و قرون دور و دورتر. که واضح است این کار بلافاصله بی‌طرفی او را مخدوش و بل منتفی می کند.

۲. چه کسی می‌تواند بگوید من بی‌طرفم در حالی که می‌فهمد بی‌طرفی مفهوماً چه دلالت هستی شناختی دارد؟ یعنی، می فهمد که هیچ موضع و مطلبی را نباید از مکاتب و مشارب یا نظریه‌های مابعدالطبیعی حال و گذشته درباره چگونگی منشأ این عالم، چگونگی وجود این عالم، چیستی اثاثیه این عالم، و چیستی و چگونگی فرجام این عالم اخذ واختیار کند. خواه این اخذ و اختیار به طور رسمی و علنی و اعلام شده صورت گیرد خواه به واسطه حلول لطیف مواریث فرهنگ اجتماعی و تاریخی. خواه آن اخذ واختیار رسمی و علنی از نظام های مابعدالطبیعی الهی صورت گیرد خواه از نظام های غیرالهی قدیم و جدید. خواه آن مواریث فرهنگ اجتماعی و تاریخی عمیقاً ریشه درآموزش های انبیا داشته باشد خواه مواریثی باشد که عالماً و عامداً مورد دین زدایی قرار گرفته باشند.

۳. چه کسی می‌تواند بگوید من بی‌طرفم درحالی که می‌فهمد بی‌طرفی مفهوماً چه دلالتی درباره نظریه‌های علمی اعم از طبیعی یا اجتماعی دارد؟ یعنی، می‌فهمد که اخذ و اختیار هر نظریه یا مکتبی از این دو دسته از علوم، در واقع وی را بنیاناً و به نحو مرصوصی مرهون و مربوب سه حوزه ارزش شناسی، معرفت شناسی و هستی شناسی کرده است و این یعنی، از موضع بی‌طرفی خارج شده‌است.

۵. چه کسی می‌تواند بگوید من بی‌طرفم درحالی که می‌فهمد بی‌طرفی مفهوماً چه دلالتی درباره فرهنگ‌ها و تمدن‌ها دارد؟ یعنی، می‌فهمد که هیچ جزئی یا بخشی از هیچ فرهنگ و تمدنی را نباید تلویحاً یا به تصریح مصادره کند. می‌فهمد که نسبت به تمام فرهنگ‌ها و تمدن‌های گذشته و حال باید بلاموضع باشد که به محض اخذ هر جزئی از آنها، به هر بهانه‌ای، دست کم بی‌طرفی زایل می‌شود. وبه هر بهانه‌ای؛ هم یعنی، به هر علتی و یا به واسطه هر دلیلی، موجه باشد یا ناموجه، توجیه‌پذیر باشد یا نباشد. زیرا هم علت و دلیل بودنشان و هم موجه بودن یا توجیه پذیربودنشان جملگی بازمی گردد به همان سه حوزه ارزش شناسی، معرفت‌شناسی، و هستی‌شناسی.

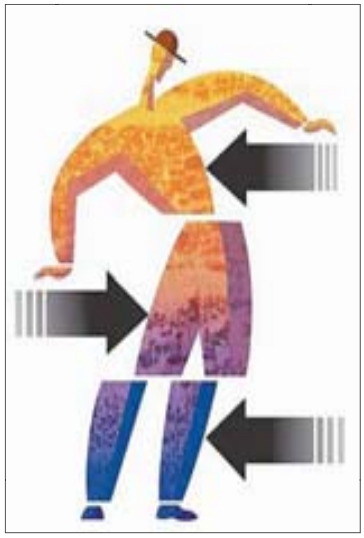

ـ اینک از خود سؤال کنیم: چه کسی می تواند بگوید من بی‌طرفم؟ به نظر می‌رسد اینک بایسته تر است این سؤال را مطرح کنیم: آیا کسی می‌تواند بگوید من بی‌طرفم؟ اینک به نظر می‌رسد این سؤال فوق‌العاده جالب‌تر، مهم‌تر، بنیانی‌تر، و سرنوشت سازتر است: آیا دعوی بی‌طرفی چیزی جز افسانه ای است که برخی از ما بنی‌آدم برای فروختن یا قبولاندن برخی از آمال و امیال و آرای مان به برخی دیگر از بنی آدم ساخته و پرداخته‌ایم؟

ـ آیا روشن نیست که مدعیان بی‌طرفی با این ادعا به نحوی خودآگاه یا ناخودآگاه بر کرسی حضرت حق(جل جلاله و عزه وعظمته) تکیه می زنند؟

ـ آیا دعوی بی‌طرفی به نحوی همان موضع و دعوی آفاقیت نیست؟

ـ و بالاخره، آیا دعوی بیطرفی قلب تپنده نگرش خارج دینی(همان برون دینی) نیست؟

* همان که بعضاً به نحو بسیار لغزنده و لغزاننده ای عینیت خوانده می شود.

** در واقع صحیح و دقیق این بود که دلالت معرفت شناختی را در ضمن دلالت ارزشی شناختی مورد بحث و تحلیل قرار می دادم نه مستقلاً؛ زیرا بی هیچ تردیدی تمام نظریه های معرفت شناختی عمیقاً در بستر و زمینه ای مشحون از ارزش‌های اخلاقی و اخلاق سیاسی ریشه دارند! بستر و زمینه‌ای که غالباً اگر نه همواره شکل صورتبندی شده، صدون، و نظام‌مندی نیافته و به صورت فرهنگ اجتماعی و تاریخی به انحای بسیار گسترده، ملفوف، و غیرمحسوس در آن نظریه ها فرو می‌رویزند و یا حلول می‌کنند.

تأملی کوتاه بر نشانه شناسی آلن گریماس

زبان به مثابه موضوعی فرهنگی

چرخش زبانی بی‌تردید مهمترین تحول نظری سده بیستم است که چه در فلسفه قاره‌ای و چه در فلسفه تحلیلی تحولات بسیاری را به وجود آورده است. یکی از بحث‌هایی که در فلسفه قاره‌ای در مورد زبان پی گرفته شده تعریف زبان به عنوان امری فرهنگی است.

آلن ژیرداس گریماس به عنوان یک نشانه‌شناس، کتاب «معنی شناسی ساختاری» را به چاپ رساند. او در این کتاب به تحلیل جنبه‌های گوناگون گفتمان پرداخت. از سوی دیگر او ساختار زبان را نیز از نظر دور نداشته و سعی کرده است تا راهبردهای اصلی زبان را کشف کرده و آنها را تبیین کند. به همین دلیل وی انگاره کنشی را مطرح کرد.

از دیدگاه گریماس برای شناخت انگاره کنشی باید آن را در حوزه گفتمان مورد توجه قرار داد از این رو او از واژه «جهت»، برای بیان سخنانش بهره می گیرد. منظور وی از «جهت» چیزی است که محمول با خبر را در یک قضیه توصیف می کند. می‌توان چنین بیان داشت که گریماس در بیان واژه و جهت بیش از آنکه به معنای زبان شناختی آن اهمیت بدهد معنای منطقی آن را مد نظر داشته است. بنابراین در دیدگاه وی جهت مندی به معنای تعین بخشیدن به وضعیت خاصی است. به بیانی دیگر جهت‌ها کنش را تعین می بخشند.

واژه دیگری که گریماس در بحث نشانه‌شناسی خود به کار برد «ایزوتوپ» بود. در زبان علمی ایزوتوپ به معنای یک یا چند اتم است که تعداد پروتون‌های آن در هسته با عدد اتمی برابر است اما تعداد نوترون‌های آن فرق می کند. گریماس در کتاب معنی‌شناسی ساختاری با تعبیر خاصی از این واژه نام برده است. آنچه او از مفهوم ایزوتوپ مد نظر دارد: سطوح متوازن معنا در یک گفتمان همگن اما منفرد است. به بیانی دیگر ایزوتوپ تداوم وجوه قرینه ای در یک متن است که دگرگونی‌های ایجاد شده در آن نه تنها سبب از بین رفتن نمی گردد بلکه وجود آن را نیز مورد تأیید و تأکید قرار می دهد. اگر ایزوتوپ‌های یک متن را مورد بررسی قرار دهیم با مجموعه‌ای از واژه‌ها روبه‌رو می شویم که دارای نوعی ویژگی‌های قرینه ای مشترک هستند. گریماس با طرح مفهوم ایزوتوپ توانست نشانه شناسی را از جمله به گفتمان تغییر دهد.

اندیشه در مفهوم ایزوتوپ این امکان را فراهم می سازد تا عناصر مختلفی چون معنا و کنش را به صورت گفتمانی مشخص در آوریم. ایزوتوپ می‌تواند در بردارنده مفاهیم گوناگونی باشد مثلا می تواند دارای معناهای مجازی باشد و یا در بردارنده مضمون و درون مایه شود. شخص دیگری که انگاره هایی را به تنهایی واجد معنا دانست بلکه یک نشانه در ارتباط با سایر نشانه‌ها است که دارای معنا می گردد و ارزش هر نشانه در چارچوب یک نظام با سایر نشانه‌ها بستگی دارد. از دیدگاه سوسور هر واژه می‌تواند نشانه بر آن دلالت می کند. او این رابطه میان دال و مدلول را دلالت می نامد.

سوسور زبان را نظامی از نشانه‌ها می‌داند. از دیدگاه وی آواها زمانی دارای معنا می گردند که برای بیان اندیشه ای به کار برده می‌شوند. وی نشانه زبانی را امری انتزاعی و غیر مادی می‌داند. بنابراین واژه‌ها فی‌الذاته دارای ارزش نیستند. سوسور بر این اعتقاد است که نشانه‌ها زمانی دارای معنا می‌شوند که به عنوان نظام انتزاعی خاصی تلقی شوند و در واقع این مناسبات میان امور هستند که حائز اهمیت‌اند نه اشیا و پدیده‌ها. بنابراین می توان بیان داشت که سوسور به نشانه بر حسب جوهر آن توجه نمی کند بلکه پیش از هر چیز باید نشانه ها به یکدیگر ارجاع داده شوند. بدین معنا که نمی توان هیچ نشانه‌ای را به تنهایی واجد معنا دانست بلکه یک نشانه در ارتباط با سایر نشانه‌ها است که دارای معنا می گردد و ارزش هر نشانه در چارچوب یک نظام با سایر نشانه‌ها بستگی دارد. از دیدگاه سوسور هر واژه می‌تواند مفهوم مقابل خود را تبیین نماید. یکی دیگر از مسائلی که سوسور بدان پرداخته است ماهیت اصلی نشانه‌هاست. او نشانه در زبان را امری ارتجالی می داند. این بدان مفهوم است که از دیدگاه سوسور ارتباطی خود به خودی میان دال و مدلول برقرار است. در واقع هیچ دالی وجود ندارد که به طور طبیعی برای مدلول خاصی درنظر گرفته شده باشد و تفاوت زبان‌های مختلف به دلیل تنوع ارجاع آنها به مدلول‌های مختلف است. بنابراین اگر دال ومدلول را امری ارتجالی بنامیم این بدان معناست که دال است که ماهیت مدلول را تعین می کند. ارتجالی بودن نشانه ها به این ذهنیت رهنمون می‌شود که پیوند میان دال و مدلول در نتیجه قرارداده‌های فرهنگی و اجتماعی است. بنابراین مدلول‌ها را نمی توان مفاهیم از پیش ساخته به شمار آورد بلکه آنها مفاهیمی هستند که در بستر جامعه و فرهنگ ممکن است دگرگون شوند.

تلفن گروه اندیشه: ۸۸۷۶۱۲۵۷

کیش
مجری مسافرت
سواحل خلیج فارس - استانبول - تایلند - مالزی
هتل گراند
هتل فاروس
دیدنیها
۸۸۷۸۶۶۱۲

مسکو + سنت پطرزبورگ (ویژه شبهای سفید) خدمات کامل + هتلهای ۵ ستاره + پرواز ایروفلوت
خدمات عالی قیمت بی نظیر
دور آسیا (تایلند + مالزی + سنگاپور)
چین (پکن + نانکینگ + هانگزو + شهر ساحلی)
مالزی + سنگاپور + شهر ساحلی
برزیل با پرواز امارات هتلهای ۵ ستاره
کلیه تورها با پرواز امارات
گشتهای کامل و هتلهای ۵ ستاره
تاپ حیات ریجنسی، شرایتون، ماریوت و رنسانس می باشد
www.DibaTravel.com
دیبا ۸۸۶۸۸۶۵۱

کیش
پرواز بوئینگ - ایرباس
عشیمه
نمایندگی هتل شایگان - فاروش
سواحل خلیج فارس
چارتر ماهان - همه روزه
وقت سفارت
هتل TOP ۳ ستاره - ۴ ستاره DLX
تعطیلات باز است
بهنود گشت
۸۸۶۰۹۰۹۹
استانبول
چارتر کیش ایر
بوئینگ MD
۸۸۶۰۹۰۹۹

سواحل خلیج فارس
استانبول
۸۸۵۰۱۱۷۰
WWW.SAHRASEIR.COM

خلیج فارس
ترکیه
پلاروس
تایلند
آتا 2000
۸۸۳۱۶۳۰۰

پروازهای سالانه
PEGASUS
پیش فروش تورهای بهاری و تابستانی تا ۱۲ اردیبهشت با ٪۱۰ تخفیف
با هواپیمای مدرن ؛ بوئینگ ۸۰۰-۷۳۷ ؛ هواپیمایی پگاسوس
سه شنبه ها و جمعه ها استانبول
چهارشنبه ها ازمیر
کوش آداسی - مارماریس - بدروم
WWW.OWJE-DONYA.COM
اوج دنیا ۸۸۸۸۸۸۱۰

سفر از شما جایزه از ما
(سکه های طلا)
شرکت در قرعه کشی بدون اعلام تلفن ثابت امکان پذیر نمی باشد
۳۰۰۰۱۸۷۷
پرداخت بفرستید

تور کیش
تور استانبول
۸۸۷۳۰۰۷۴

تور گوآنجو
نمایشگاه فاز ۳
صدف ۲۲۹۱۵۳۰۰

PEGASUS
پروازهای سالانه
با هواپیمای مدرن ؛ بوئینگ ۸۰۰-۷۳۷ ؛ هواپیمایی پگاسوس
سه شنبه ها و جمعه ها استانبول
چهارشنبه ها ازمیر
سواحل مدیترانه
(کوش آداسی - مارماریس - بدروم)
پیش فروش تورهای بهاری و تابستانی تا ۱۲ اردیبهشت با ٪۱۰ تخفیف
www.Stars-travel.com
تلفن: ۵-۲۲۹۲۱۰۳۱ ۲۲۹۱۶۶۶۳ فکس: ۲۲۲۵۴۷۹۹ و ۲۲۹۱۶۸۰۰

تلفن پذیرش آگهی
آگهی

تلفن پذیرش آگهی ۴۱-۸۸۵۰۳۳۳۱ و ۹-۸۸۵۰۶۵۶۲ - ۰۹۱۲۵۶۷۳۳۱۹-۰۹۱۲۸۰۰۰۸۶۹ - ۰۹۱۲۳۹۲۶۷۰۰ برندگان سکه بهار آزادی این هفته اعلام گردیدند. آژانس های مسافرتی و هتل ها را امروز در صفحات ۹، ۱۰ و ۱۱ ببینید.